

איך מספרים לילדה בת ארבע שחברתה הטובה נרצחה?

פסיכולוגיות מומחיות בטרואמה של ילדים הקימו עמותה לטיפול בפעוטות שניצלו מטבח 7 באוקטובר. "ילדים קטנים אולי לא מבינים מילים כמו 'הרוגים' או 'מחבלים', אבל יודעים שזה מפחיד"

גן שנפתח לילדי מהעוטף בלון בים המלח, באוקטובר. הפסיכולוגיות נטע עופר: "פעוט מבין את ההשפעה הרגשית של האירוע, גם בלי להבין אותו עד הסוף" צילום: נעמה גרינבאום, למצלמים אין קשר לנאמר בכתבה

הבית. היה לו ברור מאוד על מה מדובר. הוא הבין בדיוק". המפגש הטיפולי נעשה במסגרת דיאלוג עם ההורה והילד, ובו המטפלת משמשת כמתווך. "אנחנו שואלות: 'אמא, גם את פחדת? וכשאמא עונה: 'אני ממש פחדתי', זה תופס את הקשב של הילדים וגורם להם לילדים להבין, 'אומרת קרויור'. ילדים מאוד רוצים לשתף את ההורים בחוויה הרגשית שלהם". חלק מהמפגשים כוללים גם התמודדות עם כשורות קשות. איך מספרים לבת שש חברתה הטובה נרצחה, או לבת ארבע שחברתה נחטפה? במפגש נוצר רת הדומנות לתוך את המידע לילדים, וגם לגיטימציה לילדים לשאול שאלות על דברים שקוריים מהם שכלל אינם קשורים למאורעות 7 באוקטובר. "אחרי דלים שקדמו למתקפה – ולפעול שנים", אומרת שקד. "שלוש השאלה הזאת, עד שניתנה לו רשות לשאול".

לתגובת ההורים יש חשיבות רבה יותר ממחנות האימה עצמם. "הורים שהתפרקו רגשית, שה' תמוטטו – אלה דברים שהילד חווה בעוצמה", היא אומרת. קרויור מוסיפה כי אחת המטרות במפגש היא "לבצע איחוי מחוץ דש של ההתקשרות, ממש לב' קש סליחה. אנחנו רוצות לעזור לילד לבטא את הכעס והעלבון – משהו שהרבה פעמים ילד לא ירשה לעצמו להגיד – כדי לעזור להורה לעשות תיקון בקשר. זה קרה המון פעמים במפגשים, בה' תחלה באופן ספונטני, וכך הב' נו שוה מה שהמשפחות צריכות". כל הורה ששאל את ילדיו איך היה בגן ונכה לתשובה הסת' מית "כופ", יודע שהנסיגה לחץ לאחד ממפקדיו ולעדיכן כי חברו לכוח, דניאל שפרבר, נפצע. "זה הכי מתאים בעולם לאלורואי", אמרת הזאת וכואבים אותה", אומרת קרויור. "הם סותכים תחושה שה' הפתיע אותי שההודעה האחרון' הוא אהב את התפקיד ואהב את החברים".

ההציל אותי מכל דבר, ואירוע כזה, שבו ההורה לא יכול היה להגן עליי, עלול לערער משוהו כתיפסה הבסיסית הואת". הערעור הוא תולדה של סי' טואציה בלתי אפשרית, מסבי' רה קרויור. "הרי ההורים פעלו בנבירה ועשו אינספור פעולות מדהימות כדי להגן על הילדים, אבל כשעוסקים בהישרדות, לא פנויים לצרכים הרגשיים של הילדים". הדוגמאות רבות מס' פור: הורה שהחזיק את דלת הממ"ד ולא יכול להתייחס ל' לדי; ילד בן ארבע שלא הרשו לו לשנות את מעט המים שג' תרו במרחב המוגן כי היה צריך לשמור אותם לאחיו החניק; אם שכברה את פיו של בנה הפעיל כדי שלא ישמיע רעש. "הילדים להם, וההורים מודעים לתחושה הזאת וכואבים אותה", אומרת קרויור. "הם סותכים תחושה שה' הפתיע אותי שההודעה האחרון' הוא אהב את התפקיד ואהב את החברים".

של הטראומה, שלא חוו אובדן כמעגל הראשון (אלה הופנו לקבלת מענה ארוך-טווח). כעת העמותה פועלת בשיתוף עם מחלקת הרווחה בעיריית אופ' קים ועם מרכזי החוסן בשדרות ובמועצות האזוריות אשכול ושער הנגב.

"המוח עסוק בעיבוד"

הבהילות לקיים את המ' פגשים כמה שיותר קרוב לאירוע הטראומטי נובעת מהידע המקורי על אופיה של הפוסט-טראומה. לדברי קרויור, בימים הסמוכים לחוויה הקשה, הויכרון לגביה עדיין מתעצב, ויש יותר סיכוי למנוע פוסט-טראומה עתידית. "המוח עסוק בעיבוד של החוויות", היא מסבירה.

לדבריה, לחשיבות של עיבוד החוויה ועיצובה יש משנה תו' קף כשמדובר בילדים צעירים, בשל חשש לפגיעה במערכת ההתקשרות בין הילד להורה. "אצל ילד קטן, הדבר הכי חשוב הוא התפיסה שההורה שלי טוב, שהוא גדול ושומר עליי, יכול

נחרת אצל הילד גם אם הוא לא יודע לתת לה מילים, ודווקא בגלל זה קשה יותר לנהל את התוך הכאוס הגדול של ההתמ' קמות במלונות – לבובי, במש' לוגנן עליהם גורם לכך שהרבה פעמים לא נותנים להם אפשרות לדבר על הדברים שהם חוו". קרויור, עופר ושקד הן פסי' כולוגיות שמתמחות בטיפול בטרואמה בילדים, ושהחלו לטפל בפעוטות ובהוריהם זמן בימים הראשונים שלאחר פרוץ המחלמה, נסעו השלוש לאילת כדי להגיש עזרה ראשונה נפ' שית למשפחות שפגשו למלונות; ולהבהיר שגם ילדים מאוד מאוד קטנים חווים ומרגישים אירועים, ושלהורים יש תפקיד חשוב כי הם יכולים לעזור להם לעבד את החוויה הרגשית וכך להימנע מפוסט-טראומה", מס' בירה קרויור.

את התפיסה הנפוצה שמוטב לא לתת מילים למשוהו שממילא קשה לדבר עליו, הן מנסות לה' חליף בתוכנה, המגובת במחקר שהפך הוא הנכון. "החוויה

המומ", מוסיפה הפסיכולוגית הקלינית עינת שקד. "הם רוצים לגונן על הילדים שלהם, אבל ילדים יודעים הרבה יותר ממה שההורים חושבים, והצורך לוגנן עליהם גורם לכך שהרבה פעמים לא נותנים להם אפשרות לדבר על הדברים שהם חוו". קרויור, עופר ושקד הן פסי' כולוגיות שמתמחות בטיפול בטרואמה בילדים, ושהחלו לטפל בפעוטות ובהוריהם זמן בימים הראשונים שלאחר פרוץ המחלמה, נסעו השלוש לאילת כדי להגיש עזרה ראשונה נפ' שית למשפחות שפגשו למלונות; ולהבהיר שגם ילדים מאוד מאוד קטנים חווים ומרגישים אירועים, ושלהורים יש תפקיד חשוב כי הם יכולים לעזור להם לעבד את החוויה הרגשית וכך להימנע מפוסט-טראומה", מס' בירה קרויור.

את התפיסה הנפוצה שמוטב לא לתת מילים למשוהו שממילא קשה לדבר עליו, הן מנסות לה' חליף בתוכנה, המגובת במחקר שהפך הוא הנכון. "החוויה

"לכל משפחה יש דרך משלה להתמודד", אומרת שיריר. "יש למשפחות שהחליטו לשים הכל מדברים על זה". לדברי הפסיכולוגית השיקור מית נעמה קרויור, אין זה מובן מאליו לדבר על אירועים קשים עם תינוקות ופעוטות. "יש רצון לשמור את הילד 'שלם', להגיד: זה לא קרה לו, זה לא עבר עליי", היא אומרת. "הרבה פעמים הורים יגידו 'הוא ממילא לא מבין מה זה מחבלים'", מוסיפה הפסיכולוגית החינוכית נטע עופר. "מקובל לחשוב שאדם מו' שפע רק ממשוהו שהוא מבין את המשמעות שלו, אבל ילד צעיר מבין את ההשפעה הרגשית של האירוע, גם בלי להבין אותו עד כחוד. הוא מבין שהם מבוהלים, ובהתאם לזה מבין שקורה משהו מסוכן".

ניצולה מבארי: אחרי שהפסיכולוגית הסבירה לך השנתיים וחצי מה קרה, הוא מדבר מיוזמתו

עפר מספרת על ילדה בת פחות משלוש, שהוריה היו מושכעים שכלל לא הבינה מה התרחש מחוץ לממ"ד הסגור, אבל במפגש מאוחר יותר, בת' שובה לשאלה על היום המפחיד ההוא, אמרה: "פחדתי שהאנשים הרעים ייכנסו וינשכו אותי בכל הגוף". לדברי עופר, "הילדה השלימה את הסיטואציה מתוך ההקשרים שמוכרים לה. יל' דים מאוד צעירים קולטים את המילים 'חטופים', 'הרוגים', 'מחבלים'. הם לא יודעים מה המילה אומרת, אבל יודעים שוה מפחיד, וזה עוד יותר מפ' חיד כשלא מבינים".

פי על עדויות של הורים מאותו היום, היו ילדים שצוללו לשינה עמוקה כומן הציפייה המתמחה בממ"ד. כמה מההורים האמינו שהדבר מנע מהם את הפחד המצמיט שחשו הילדים הגדולים יותר. "אבל השינה הזאת בעצמה היא מנגנון שהופעל כתגובה למשוהו מאוד מאוד מפחיד, שגרם לישאט דאון' מהמערכת", אומרת קרויור.

"הורים אומרים: אל תסעירו אותו, אל תזכירו לו, הוא הרי ישן כל הזמן, או היה במסך כל

שירה קדרי-עובדיה

המשך מעמוד 1

לדברי אמר, זה עוזר לו קצת להתמודד. ויש עוד שינויים, למשל הקושי שלו להיפרד מההורים והצורך שלו לישון איתם בלילה. "גם במשפחה המר' רחבת רואים שאוניקס השתנה", אומרת שיריר.

בשעות הארוכות בממ"ד בלי מים או חשמל, לאוניקס עלה החום, והוא נעשה אפאתי. "חששנו לו מאוד. כתבנו וסי' מסנו בקבוצות שחיביים לחלץ אותנו, שהילד לא מרגיש טוב, אבל לא נענינו", מספרת האם. "בדיעבד התברר שלא היה עם מי לדבר", לדבריה, אחיו הגדול של אוניקס, יהלום בן ה-15, ליטף את פניו הקודחת וניסה לדבר אל לבו ולעודד אותו, "אבל לך תסביר לילד בן שנתיים שאין מים, איך אפשר להסביר את זה בכלל". נקודת האור היחידה שהיא מוצאת בתמונה, היא שבשל האפאתיות של אוניקס, המשפחה הצליחה לשמור על שקט מוחלט במשך שעות של הסתרות.

יש עוד צלקת, כואבת במיוחד, שאוניקס ומשפחתו נושאים מאז 7 באוקטובר: הסב כומא נרצח בביתו, והסבתא עפרה (מרכז החיים של אוני' ק', אומרת שיריר), שיצאה להילכת בוקר בשבילי הקיבוץ, נחטפה בידי המחבלים. לדברי האם, תחילה היא חששה לשתף את אוניקס במידע הזה, חשבה שהוא צעיר מדי, אבל מפגש עם פסיכולוגית שהתנדבה במלון שאילוי פגו שינה את דעתה. "היא אמרה שההמלצה היא לספר לילד את האמת, לא לומר 'סתם הכלה לרנע' אלא לשקף לו את המצב. שהוא לא ירגיש ששקרו לו. היא ישבה עם אוני' קס ואימתו והסבירה לו מה קרה, אנשים רעים לקחו את סבתא". לדבריה אוניקס, שחור תלתיים ונכון, קלט במהירות את ההסבר "כנשי הוא כבר מרוב על זה מיוזמתו. אומר: 'אמא, איך יוד' עת איפה סבתא עפרה? אנשים רעים לקחו אותה'. הוא יודע לדבר את זה".

לתמלל פוסט-טראומה

ההיסוס בנוגע לחשיפת האמת מהרה לפני הילדים משותף להורים רבים שחוו את מאורעות 7 באוקטובר, במעגלים הקרובים והרחוקים.

מפעילי בלון התצפית נלחמו עד הסוף: "מנעו מעוד מחבלים להגיע לנחל עוז"

חמשת לוחמי האיסוף הקרבי הצליחו להרוג מחבלים מהכוח המיוחד של חמאס, אך נפלו כשהמוצב נכבש ב-7 באוקטובר. הוריהם מנסים עתה לקבל תשובות על המחדר, ולהנציחם

תומכי חמאס שנכנסו לישראל במתקפת הטרור מניפים דגל מעל טנק של צה"ל, ב-7 באוקטובר צילום: יוסף מסעוד/אי-פי

הם נהרגו בקרב, הם נלחמו עד הסוף. הם עשו מה שהם יכלו כדי לעצור את החוליה הזו. הל' חימה הזו מנעה מעוד מחבלים להגיע לקיבוץ עצמו". ההורים של חמשת הלוח' מים שומרים על קשר קרוב מאז 7 באוקטובר, מנסים יחד לק' בת תשובות על התקלות והמח' דלים שקדמו למתקפה – ולפעול להנצחת הקרב במוצב. אחד הר' עיגונת שהעלו הוא לפרסם ספר ילדים "מעשה בחמישה בלוי נאים" שיעסוק בחייהם, אהבר' התמיהה. "יש נחמה מסיימת בני דיעה שהם נלחמו, הרגו מחבלים, ופגעו ביכולת של חמאס לרצוח עוד אורחים", אמר רפי, אביו של הצליחו לברוח", סיפרה אמו של נטע. " אבל זה לא קרה.

בשיחה עם "הארץ" סיפרה כי הוא אהב לשרת בבסיס ונהנה לשרת קרוב לקיבוץ. "הוא היה לוקח בגד יום לכסיס בקיץ, וכי' לבריכה של נחל עוז", הוסיפה. "הם אהבו להיות שם. זה הסב לי נחת לדעת שהוא לא במקום שוה מכאס אותו לחזור לכסיס. זה היה ילד שרוצה להצטרף ללוח' האחרים".

תמשיך בתחביב האישי שלו – הרכבת דגמי לגו, שבהם מילא את חדרו. אלורואי בן-שטרית הספיק לשלוח הודעה אחרונה למפקדיו ולעדיכן כי חברו לכוח, דניאל שפרבר, נפצע. "זה הכי מתאים בעולם לאלורואי", אמרת הזאת וכואבים אותה", אומרת קרויור. "הם סותכים תחושה שה' הפתיע אותי שההודעה האחרון' הוא אהב את התפקיד ואהב את החברים".

שנכנסו בשני גלים. חוליית המ' חבלים הראשונה ספגה אבדות במהלך הקרב, אך גם הצליחה לפצוע עוד שניים מהלוחמים. אחת נוספת של הילד להורה. "אצל ילד קטן, הדבר הכי חשוב הוא התפיסה שההורה שלי טוב, שהוא גדול ושומר עליי, יכול

דניאל שפרבר, שמעון לוגסי, נטע ברעם, אלורואי בן-שטרית, אמיר איל

הראשון שנלחם על המוצב בת' סריט של פלישה", אמר שי איל, אביו של אמיר. "היו שם כוח של גולני וכוחות נוספים לאורך הגבול". ב-6:55, אמיר הספיק לכתוב מעמדת השמירה למש' פחתו כי נורו על הכסיס מאות רקטות. "מתנהלים פה קרבות בין גולני למחבלים", הוסיף. אלא שמספר המחבלים העצום שפלש למוצב, אפשר לחמאס לכבוש אותו בתוך זמן קצר. איל היה גם הראשון להיתקל באחד המחבלים. הוא נלחם בו ונפצע, אך הצליח להרוג את המחבל. כשהוא פצוע, הצליח גם לחבור אל ארבעת חבריו, שעם תחילת מטח הרקטות הכבד תפסו מחסה במיגונות סמוכה – כומו שמשכבי הסיפ' ליפול על המוצב רקטות ופ' חזו, עם מספר חד-ספרתי של חססניות, ניהלו החמישה קרב ארוך וקשה מול המחבלים,

הצהריים כדי לתקנו, אך לאחר השתלטות חמאס על המוצב התיקון כבר היה בלתי אפשרי. חמשת הלוחמים שהיו אחראים להפעיל את הבלון – נטע, אמיר, אלורואי, דניאל ושמעון – חיכו להגעת הציוד האורחי, מתוך ידיעה שלאחר התיקון הם ישובו להפעיל אותו ויוכלו לספק מודיעין על המצב לאורך הגבול.

למשפחותיהם במשך שבועות על כמה מהתקלות; לא כולן טופלו לפני המתקפה. עבור תושבי נחל עוז – הב' לון הלבן והדול, שנהיה כמעט מכל נקודה בקיבוץ – היה במשך שנים סמל הביטחון האוטונומי. כי בתור תושב הקיבוץ, ראיתי אותו מדי בוקר בדרך לגן היל' דים עם כנותני, והן נהגו לשאול שאלות על העצם המעופף והמי סקרן בשמיים. הבלון שימש את צה"ל להשגת מידע מעומק רצוי עת עזה, כטוח שמצלמות הגדר, שחמאס הצליח לנטרל בתחילת המתקפה, אינן מסוגלות לכסות.

אמיר תיבון

המשך מעמוד 1

החמישה שירתו בגדול 414, שאילוי השתייכו גם התצפית' ניות שנהרגו באותו יום באזור אחר של מוצב נחל עוז. כמותה, גם מפעילי הבלון התריעו בחר' שדים שקדמו למתקפת חמאס על תקלות ובעיות, ולא תמיד וכו למענה הנדרש מורגי פיקוד בכירים יותר. פחות ממשווע אחרי המתקפה דוחה ב"הארץ" כי לפ' חות שלושה בלוי תצפית לאורך הגבול לא פעלו כראוי בשבועות שלפני 7 באוקטובר.

בצבא העירי כי מדובר בת' קלות טכניות של בלוי תצפית, אך לאחר מכן החולט לעיור' תחקיר על טבת לברר אם ייובן שחמאס פגע בהם במכוון. דובר צה"ל מסר אז בתגובה לכתבה כי "בסיס המערכת נברר את הפר' טים לעומקם ונערך תחקיר נו' קב בנושא". הבלונאים סיפרו